

Василь Стус –
український поет,
прозаїк, перекладач
та літературознавець

"Або світ прийме мене таким, як я є, як мене народила мати, або вб'є, знищить мене. Але я – не поступлюся!"



З кожної миті своєї, з кожного почуття й думки зроблю свій портрет, тобто портрет цілого світу..."

1938 - 1985

Виявляється, що об'єднати та згуртувати народ можуть не тільки подія, програма, гроші, але єдина справжня біографія людини, монумент якої має стати у самому серці України неподільним символом єднання, визнання та слави...

Дата народження: 6 січня 1938 (73 роки)
Місце народження: с. Рахнівка Гайсинського району Вінницької області
Дата смерті: 4 вересня 1985
Місце смерті: виправна колонія біля с. Кучино, Пермської області
Національність: українець
Мова творів: українська
Рід діяльності: поет, перекладач, прозаїк, літературознавець, правозахисник
Роки активності: 1959—1985
Жанр: вірш
Magnum opus: "Палімпсести"(1971-77)
Премії: Національна премія України імені Тараса Шевченка





«Молодий Василь Стус»

Навчався у міській середній школі і закінчив її зі срібною медаллю, 1954 - вступив на історико-літературний факультет педагогічного інституту міста Сталіно.

У студентські роки Стус був членом літературного об'єднання «Обрій».

Два роки служив у армії на Уралі.

Під час навчання і служби став писати вірші, а у 1959 вперше їх опублікував під псевдонімом –

1963 — літературний редактор газети « Социалистический Донбасс ».

Від 1.11.1963 аспірант Інституту літератури Академії наук УРСР ім. Т. Шевченка у Києві зі спеціальності « Теорія літератури ».

4.09.1985 – помер у концтаборі біля с. Кучино, Пермської області

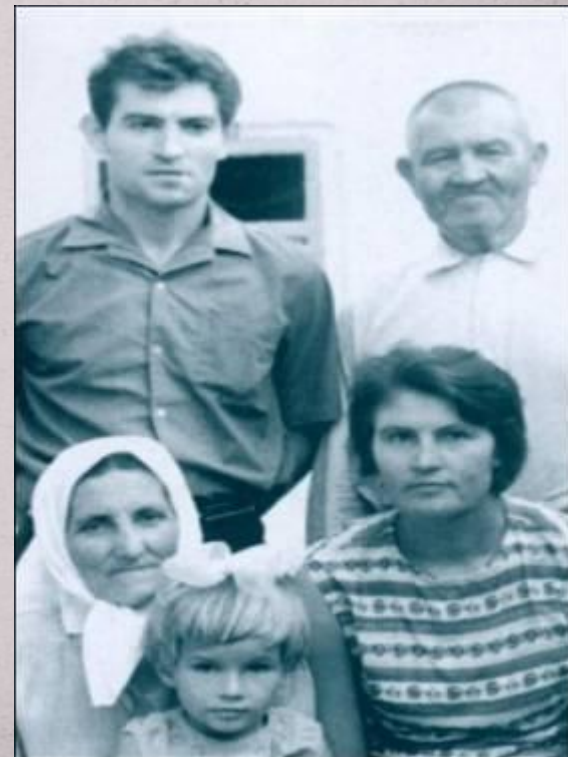
19.11.89 перепохований разом з Олексою Тихим і Юрієм Литвином на Байковому кладовищі в Києві.

Сім'я Василя Стуса

Дмитро Стус —

письменник,
літературознавець,
редактор, кандидат
філологічних наук Як і
батько нагороджений
національною премією
України ім. Тараса
Шевченка (2007) за книгу
«Василь Стус: життя як
творчість».

1965 р. безробітній Василь
Стус одружується із людиною,
яка прийняла на свої плечі весь
тягар його бурлацького життя -
Валентиною Попелюх. Жінка,
що стала для поета Музою,
втіленням небесної Беатріче.



Проби пера

” Перші уроки поезії - мамині. Знала багато пісень і вміла дуже інтимно їх співати. Найбільший слід на душі - від маминої колискової 'Ой, люлі, люлі, МОЯ ДИТИНО". Шевченко над колискою - це не забувається...”

” У четвертому класі щось заримував про собаку. По-російськи. Жартівливе. Скоро пройшло...”

Перша публіцистика у віршах надрукована в 1959 році. Власне місце в розвитку стилів української поезії Стус знаходить у поєднанні елементів експресіонізму й сюрреалізму.

**Минає час моїх дитячих вір.
І я себе з тим часом проминаю.
І вже не віднайдуся. І вже не знаю,
А чи впізнав би на човні новім**

**Свій давній берег. Ні, напевно,
Бо сам собі, відринутий від бо.
Пливу за днем, за часом, за собою
в новому необжитому човні.**





Палай душа. Палай, а не ридай.

У білій холоднечі сонце України.

Ти тінь шукай червону калини,

на чорних водах тінь її шукай ... "

Читати Василя Стуса надзвичайно цікаво і непросто. Його поезія “Наскрізь людська й людяна, вона повна піднесень і падінь, одчаїв і спалахів радості, прокльонів і прощень, криків болю й скреготів зціплених зубів, зіщулень у собі й розкривань безмежності світу”, - пише Ю.Шевельов .

Секрети творчої лабораторії поета:

співіснування стилів у творі, поєднання непеоднаного (звуки стають кольором, колір – запахом), внутрішні діалоги, розгорнуті порівняння, насиченість метафорами, внесення у мову діалектизмів, архаїзмів, власних словотворень тощо.

Інтимна лірика



Інтимний світ В. Стуса починався юнацькими поезіями про природу, здебільшого написана у в'язниці. Не флегматичним споглядачем, а вдумливим і уважним читачем природи постає поет у пейзажних замальовках: «Надворі сніг», «Ранній березень», «На розквітлому лузі», «Весняний етюд», «По голубих лугах, мов голуб».

Теплотою й щирістю, тихою печаллю й любов'ю пройняті Стусові посвяти своїй матері; спокутує провину перед дружиною, яка терпить наругу, перед сестрою, що вистоювала годинами біля неприступних мурів, аби зарадити, допомогти братові, щоб не відчував себе таким самотнім і покинутим.

В. Стус — майстер відтворення психологічних настроїв не тільки власної душі, він тонкий знавець внутрішнього світу милих і дорогих його серцю людей. Наскрізною проблемою інтимної лірики В. Стуса є одвічна проблема добра й зла, позиція вибору кожної людини або вічного, або тлінного.

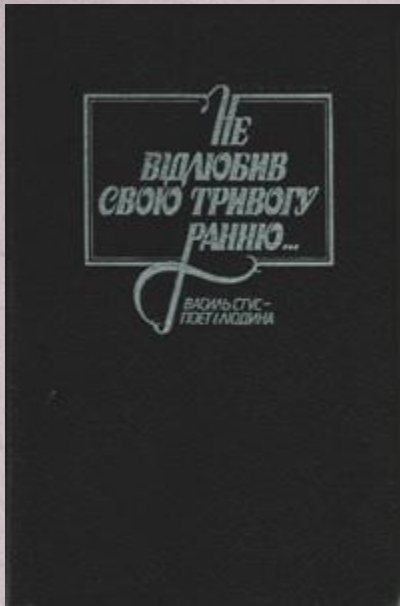
Літературні впливи

Звичайно, вони наявні в Стуса, як у кожного поета, великого й малого. Є рядок, подібний до Тичини. Концепція України, як уже згадувано, має деякі спільні риси з Маланюковою. Звукова організація виказує знайомство з Б. Пастернаком. Інтонації Миколи Зерова слідні в поезії «Пахтять кульбаби...» і, меншою мірою, «Про що тобі я зможу повісти». Вірш «У небі зорі...» виявляє спорідненість настрою з «Вихожу один я на дорогу» М.Лермонтова. Але все це подібності в одному елементі поезії, там у мові, там у ритмі, там у настрої. Ні одна з цих поезій не копіює твору старшого автора як цілість. Усе це досить чистий Стус у його самостійності і оригінальності. Через те, що Стус робив переклади з Рільке, говорилося про вплив німецького поета на українського.

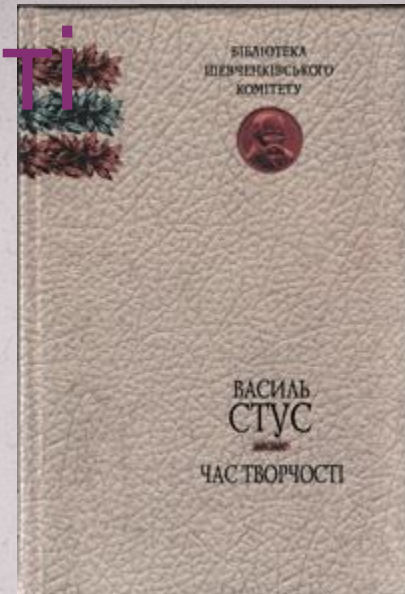


Літературні впливи в Стуса були, але вони не визначали його творчості. Шевченків був не вплив, — було ототожнення. Шевченко для нього — як українська мова. Він нею пише, він нею дихає, він кує й перековує її, як йому велить творчий дух. Не можна собі уявити Стуса поза українською мовою, не можна його уявити поза Шевченковою стихією. Разом з тим і, може, саме тому він — тільки він і його вірш — тільки його.

Час творчості



Не облюбив свою тривогу ранню. В. Стус - поет і людина: спогади, статті, листи, поезії. 1993.



В. Стус. Час творчості = Dichtenszeit. 2005.

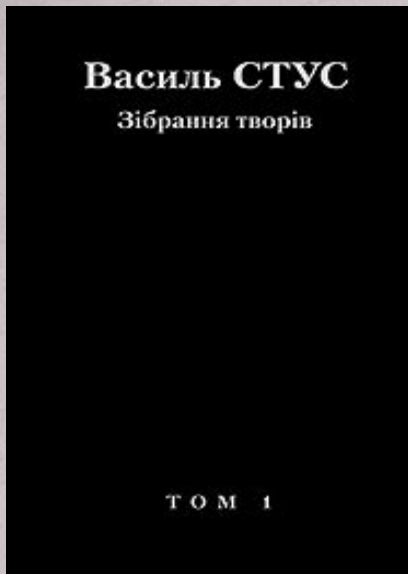


Д. Стус. Життя і творчість Василя Стуса. 1992



Поезія: Л Костенко О. Олесь В. Симоненко В. Стус 2002

Час творчості



Костянтин
Москалець.
Василь Стус:
незаверше
ний проект
2007



Д.Стус
“В.Стус -
життя як
творчість”
2007



Василь Стус.
„Палімпсест”.
2003 .



Табірний зошит
2008

Стус і Нобель



Найпопулярніша інтерпретація історії про номінування українського поета і політв'язня Василя Стуса на Нобелівську премію з літератури 1985 року, виглядає дослівно так:

"...У таборі поет продовжував залишатися поетом і зумів навіть передати на волю свої записи - "З табірнього зошита", які були висунуті на здобуття Нобелівської премії 1985 року... Відомо, що в табір, де політв'язень Стус відбував покарання, надійшла телеграма, в якій повідомлялось, що він висунутий на Нобелівську премію і, серед іншого зазначалося, що мертвим премію не присуджують".

У газеті "Америка" за 17 грудня 1985 р. є інформація, що наприкінці 84-го у Торонто було створено "Міжнародний комітет для досягнення літературної нагороди Нобеля Василеві Стусові в 1986 році". Ця інформація тягне на сенсаційну, адже до сьогодні вважається, що поета-дисидента мали відзначити роком раніше.

До моменту загибелі на Заході виходили нечисленні переклади поезії Стуса та його публіцистики. Одним із завдань “**Міжнародного комітету...**” стояла підготовка першої повноцінної книги перекладів. Книга отримала назву «*Selected poems*».

Нобелівський комітет і Шведська Академія літератури так її і не отримали - бо поет вже помер ...



В Українському Вільному Університеті в Мюнхені було видано першу книжку перекладів Стуса англійською, але для "осягнення нагороди Нобеля" це ніяк не допомогло



*Як добре те, що смерті не
боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій
хрест,
що перед вами, судді, не
клонюся,
в передчутті недовідомих
верст,
що жив, любив, і не набрався
скверни,
ненависті, прокльону,
каяття.*

*Народе мій, до тебе я ще
верну,*

як в смерті обернуся до





Тюремне життя

5 років у Мордовських таборах суворого режиму, 3 роки заслання на Колиму. Короткочасне звільнення і новий арешт, в'язниця, Магадан: ...ще на 15 років! Майже 20-річна неволя – скільки це днів, ночей, місяців ?

В тюрмі Стус мав нестерпні умови. Але ці фашисти не зламали його! Хоч і пожертвував він багато чим – здоров'ям, стосунками з сином, перекладами і віршами, психічним станом...

З ув'язнення звернувся із заявою до Верховної Ради СРСР з відмовою від громадянства: «...мати радянське громадянство є неможливою для мене річчю. Бути радянським громадянином — значить бути рабом...».



...У чому полягає злочин Стуса, чому його так суворо карають?
Г. Бьолль: "Його так званий злочин полягає в тому, що він пише свої поезії по-українськи, а це інтерпретують як антирадянську діяльність... Стус пише свідомо по-українськи.»



***Пам'ятник Василю Стусу у Вінниці
2003 рік***

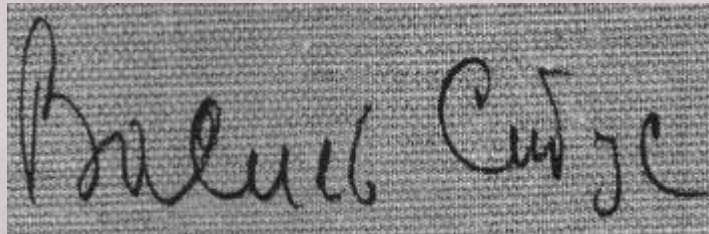
Автор: Д.Волков

Утаємничена велич

В одному з листів, адресованому світовій громадськості, відомий російський правозахисник А. Сахаров розцінив вирок Стусові як ганьбу радянської репресивної системи.

Табірними наглядачами знищено збірку з приблизно 300 віршів. На знак протесту проти жорстокого поводження табірної адміністрації з політв'язнями кілька разів оголошував голодовки. У січні 1983 за передачу на волю зошита з віршами на рік був кинутий у камеру-одиночку. 28 серпня 1985 Стуса відправили в карцер за те, що читаючи книгу в камері, оперся ліктем на нари. На знак протесту він оголосив безстрокове сухе голодування. Помер в ніч з 3 на 4 вересня, можливо, від переохолодження.

Багато виникає питань щодо творчості В.Стуса “ Загратованого ” періоду. Відповіді на них нема і вже не буде. Нехай читач, замислившись, відповідає на них на свій розсуд.

A black and white photograph of a handwritten signature in Cyrillic script, which reads "Валерій Стус". The signature is written on a textured, possibly fabric, background.

Хресна дорога

Літературні критики - в Україні і поза Україною - визнають, що Стус був найбільш масштабною постаттю в українській поезії другої половини, а може й цілого, ХХ століття.

Михайло Хейфець, товариш-співтабірник з мордовського періоду ув'язнення написав: „В українській поезії більшого немає...,

Світ закріпачуваного вісімнадцятого століття так і не полонив Сковороди. Світ жандармського дев'ятнадцятого ув'язнив на довгих десять літ Шевченка, а світ винищувального двадцятого не допускав його пророчого слова до спраглих людських душ. Він так і не випустив із своїх пазурів нескореного Стуса.

Яка нестерпна рідна чужина,

Цей погар раю, храм, зазналий

скверни!

Ти повернувся, але край - не верне

Йому за труну пільма кам'яна.

Національний банк України вводить в обіг ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену поету, громадському діячу, перекладачу, літературознавцю Василю Стусу.

На реверсі монети зображено портрет Василя Стуса на тлі стилізованої мозаїки Алли Горської “Жінка-птах”, праворуч від якого півколом розміщено напис **ВАСИЛЬ СТУС**.



Художник і скульптор Володимир Атаманчук



Ювілейна монета номіналом 2 гривні є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до усіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Премія імені Василя Стуса — премія

заснована 1989 року Українською асоціацією незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ). Вперше вручалася у Львові. 1990 набула столичного статусу.

Премія присуджується авторам, які мають видатні успіхи у своїй галузі, займають виразну громадянську позицію, активно приїутні в українському культурному просторі. Насьогодні є вже більше, ніж 60 лауреатів.

Як і щороку, 14 січня у Київському міському будинку вчителя відбувається Свято Різдвяних Василів. Адже саме на Різдво Христове 1938 року прийшов у світ Василь Стус, 1901 року – Василь Чумак, 8 січня 1935 року – Василь Симоненко, 12 січня 1894 року – Василь Еллан-Блакитний.



Нагороди



25 грудня 1997 Указ Президента України Л. Кучми Про нагородження відзнакою Президента України «**Орден князя Ярослава Мудрого**» **1 ступеня** поета Василя Стуса(по смертно)

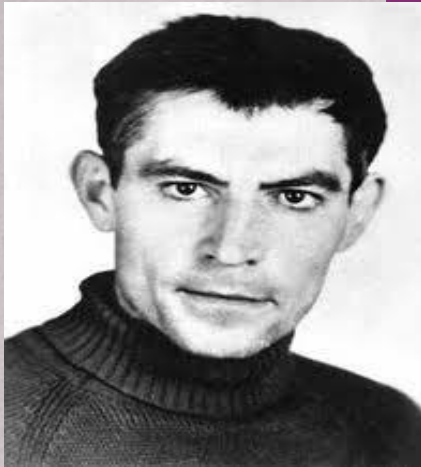


26 листопада 2005 Стусу посмертно присвоєно звання **Герой України** з удостоєнням ордена Держави.



1991 Стуса посмертно відзначено Шевченківською премією за збірку поезій «**Дорога болю**» (1990)

Шевченко ХХ століття



Шевченком радянських часів називають Василя Стуса. Літератори, порівнюючи долі поетів, знаходять багато спільного – арешти, заслання, заборона видавати вірші. І найголовніше – талант.



Багато горя зазнали і Стус, і Шевченко за 47 років життя. Та ніщо - ані виснажлива праця, ані мізерна зеківська пайка, ані знущання наглядачів, ані ностальгія за рідною Україною - не зломило митців. Вони все витерпіли, дивуючи усіх незламністю вдачі та силою духу.

Стус і Шевченко... їх ріднить сила патріотизму, любові до України, незламність духу. Різними словами великі поети далеких одна від одної епох утверджували справедливість обраного і пройденого ними шляху. Кожний по-своєму висловлює упевненість: народ зрозуміє й оцінить їхній подвиг.

Український народ високо цінує творчість цих митців; їхні слова ніколи не підуть у небуття, бо покоління за поколінням зберігатимуть у пам'яті щиру любов свою й доземно вклонятимуться найвидатнішим поетам України: Василеві Стусу та Тарасові Шевченку.

Друзі- однодумці



Ігор
Калинець



Алла Горська



Іван Драч



Іван Дзюба



Ліна Костенко



Микола
Вінграновський



Євген
Сверстюк

Шістдесятники увійшли в історію України та її літератури як оборонці національної честі й гідності рідного слова. Вони відкрили просту і незаперечну істину: людина нового часу - національна.

Серед «запеклих націоналістів» особливо вирізнялися українські письменники, які у своїх творах змальовували трагедію рідної мови. Україна повинна пишатися своїми синами та



Михайло
Осадчий

^К дочками, що за свої переконання пройшли дорогами етапів, відсиділи роки в казематах і, відбувши покарання, часто були змушені жити далеко від рідної домівки, під тавром «ворог держави».

Різнопланова

Інтелігент-дисидент, бунтар, який кинув виклик тоталітарному режиму, суспільний діяч, вчений, член «Української Гельсінської Спілки».

Та головна його постать – Борець. Він все ж таки спочатку — Поет і Людина, а потім — все інше... А цього іншого було чимало: після армії вчителював, згодом був робітником будівельної бригади, далі - кочегар і працівник історичного архіву, пізніше – інженер із технічної інформації. А як творча особистість він знайшов себе в перекладах Гете й Рільке (Сонети до Орфея, Дунайські елегії). З німецької Стус також переклав вірші Пауля Целана, Альберта Еренштайна, Еріха Кестлера, Ганса Магнуса Енценсбергера; з англійської - поезії Кіплінга; з італійської – Джузеппе Унгаретті, з іспанської - твори Федеріко Гарсія Лорки, з французької – Гі де Мопассана, Артюра Рембо, Рене Шара. Перекладав також зі слов'янських мов.

Стус відомий також і як літературознавець: його перу належать статті про творчість В. Свідзинського, Б. Брехта, Г. Белла, ґрунтовна розвідка про поезію П. Тичини «Феномен доби».

«Народе мій, до тебе я ще верну до»

2008 рік в Україні проходив під знаком В.Стуса.

Його ім'я добре відоме за межами України, а до широкого загалу прийшло тільки на початку 90-х рр. ХХ ст. Він був справжнім поетом, а отже і патріотом, який любив свій народ, боровся проти сваволі влади.

За поезіями Стуса здійснено вистави: поетична композиція (1989, Львівський молодіжний театр), «Птах душі» (1993, київський мистецький колектив «Кін»), «Іду за край» (2006, Національний академічний театр російської драми ім. Лесі Українки, Київ) та інші. Пам'яті Стуса присвячено документальні фільми:

Фільм 1 'Верни до мене, пам'яте моя''

'Просвітлої дороги свічка чорна''. Пам'яті Василя Стуса.

Фільм 2: 'У білій стужі сонце України''

'Просвітлої дороги свічка чорна''.

Фільм 3: 'Розіп'ятий на чорному хресті'' (1992, «Галичинафільм»)

У селі Рахнівка відкрито меморіальну дошку та пам'ятник поету.

Твори Стуса введено до шкільної програми з української літератури.

Засновано премію імені Василя Стуса.



Василь Стус “Як добре те, що смерті не боюся я”

- (вийшов друком у 1986 р.)
- Літературний рід: лірика.
- **Жанр:** ліричний вірш.
- **Вид лірики:** патріотична і філософська.
- **Провідний мотив:** незламність, здатність залишатися людиною за будь-яких обставин.
- **Віршовий розмір:** ямб.

- Як добре те, що смерті не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що вам, богове, низько не клонюся
в передчутті недовідомих верств.
Що жив-любив і не набрався скверни,
ненависті, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся до життя
своїм стражденним і незлим обличчям,
як син, тобі доземно поклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі,
і чесними сльозами обіллюсь.
Так хочеться пожити хоч годинку,
коли моя розів'ється біда.
Хай прийдуть в гості Леся Українка,
Франко, Шевченко і Сковорода.
Та вже! Мовчи! Заблуканий у пущі,
уже не ремствуй, позирай у глиб,
у суще, що розпукнеться в грядуще
і ружею завітне коло шиб.